

K260 Moss verk

Beliggenhet

Kulturmiljøet strekker seg langs gata Moss Verk. I nord avsluttes området ved Halløkka, i sør ved Kongens gate og Storebro.

Nasjonale interesser

Det knytter seg nasjonale interesser til kulturmiljøet på bakgrunn av Moss sin rolle innen mølle-, papir-, emballasje- og verftsindustri i tillegg til nesten 200 år med jernverk. Moss jernverk ble nedlagt på 1870-tallet og Moss Verk er kulturmiljøet som står igjen etter denne industrien. Kulturmiljøet viser både arbeidernes historie gjennom de små arbeiderboligene i tre langs Moss Verk og rikfolkets historie med Konventionsgården, Moss Verks administrasjonsbygning fra 1778, i enden av gata.

Moss og jernverkets historie formidles gjennom bygningsmiljøet sammensatt av de mange små arbeiderboligene og den storslåtte Konventionsgården. Bygningene er minnesmerker som knytter industrihistorien, familien Anker samt forhandlingene som ledet frem til Mossekonvensjonen i 1814, til kulturmiljøet.

Beskrivelse

Moss Jernverk ble opprettet i 1704 i nær tilknytning til Mosseelva, som utgjorde betydelige miljøressurser. I nærheten av jernverket ble det opprettet et brukssamfunn for arbeiderne. Dette skyldes at arbeiderne fikk bygge boliger på industrivirksomhetens eiendom. Kulturmiljøet består i dag av en samling på omtrent 20 arbeiderboliger som står i kontrast til industriherrens hovedbygning, Konventionsgården, i enden av Moss Verk mot Mossefossen.

Gjennom Moss Verk gikk tidligere hovedveien eller Kongeveien til Oslo. Arbeiderboligene slynger seg på begge sider av denne veien. Boligene ble bygget på nøysom måte, blant annet med bruk av slaggstein, et biprodukt fra jernverket, i grunnmurene. Fleste av boligene kjennetegnes av at de er små og rødmalte med hvite gerikter og delvis panelte vindskier. To bygninger skiller seg dog ut, som er av murstein og pusset slaggstein.

I nærheten av arbeiderboligene ble det bygget en ny hovedbygning for industriherrene ved jernverket i 1778 av brødrene Jess og Bernt Anker. Her hadde kong Christian Frederik residens i Norge under de diplomatiske diskusjoner og forhandlinger med den svenske Carl Johans utsending sommeren 1814. Forhandlingene som fant sted ble etter hvert til dokumentet *Mossekonvensjonen*, en fredsavtale som førte til unionen mellom de to selvstendige landene Norge og Sverige. Bygningen ble etter disse begivenheter kalt *Konventionsgården*.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet.

Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Landskapsnivå

- Innenfor kulturmiljøet, og det tilstøtende kulturmiljøet Møllebyen, skal Mosseelvas løp med sidearealer og elvestryk bevares.
- Siktlinjer fra Moss Verk ned til både Sponvika og Møllebyen skal bevares.
- Innen kulturmiljøet skal terreng og den naturgitte veistruktur ivaretas.
- Tak skal vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger skal tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Områdenivå

- I tilstøtende randområder skal nye tiltak ikke redusere opplevels- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret og skal unngås.
- I området skal historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger skal videreføres ved nye tiltak.
- Gater og smug skal ikke bygges igjen da dette vil forringe områdets historiske karakter og lesbarhet.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og skal bevares og videreføres.

Bygningsnivå

- Ved vedlikehold og utbedring skal kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til bygningenes material- og fargebruk, dør- og vindusutforming samt øvrige bygningsdetaljer bevares. Opprinnelige bygningsdeler skal bevares, dersom disse er tapt skal de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.
- Ved nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg skal den stedegne byggeskikken og håndverkstradisjonen opprettholdes og videreføres og tilpasses eksisterende bebyggelse.
- De historiske fargene skal videreføres, og kan tilbakeføres på dokumentert grunnlag.

Møbleringsnivå

- Eksisterende elementer som er karakteristiske for området, som gjerder, skilt, trapper og portstolper bør bevares. Ved vedlikehold og utbedring skal det benyttes tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nye elementer som innføres i kulturmiljøet, som gatebelegg og gatemøblering skal utformes i henhold til historisk forbilder for området.
- Tekniske innretninger, som f.eks. varmepumper, ventilasjon, heisoppbygg, skilt og reklame, skal gis en diskret utforming gjennom materialbruk og fargevalg samt ha en plassering som ikke forringer kulturmiljøets karakter.